

ORTAOKUL KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ VELİLERİNİN COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE YAŞADIKLARI PROBLEMLERİN BELİRLENMESİ DETERMINING THE PROBLEMS EXPERIENCED BY SECONDARY SCHOOL MAINSTREAMING STUDENTS' PARENTS DURING THE COVID-19 EPIDEMIC PROCESS

Merve SAĞIR¹, Sibel ER NAS², Şeyma Nur BEKAR³

ÖZ: COVID-19 sürecinde, ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin bu dönemde karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi, yeniden kapanma durumunda alınacak tedbirlerin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, ortaokul kaynaştırma öğrencilerine daha iyi bir eğitim ortamı sunabilmek amacıyla velilerin yaşadığı problemlerin belirlenmesi de büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin COVID-19 salgın sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesidir. Bu çalışmada özel durum yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu 24 ortaokul kaynaştırma öğrencisi velisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin COVID-19 salgın sürecinde karşılaştıkları zorlukları değerlendirmek amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma kapsamında, mülakatlar yoluyla toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu süreçte elde edilen veriler, kodlama ve kategorilendirme işlemleri ile sistematik bir şekilde değerlendirilmiştir. Velilerin çoğunlukla teknolojik altyapı eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Süreç içerisinde, hem velilerin hem de öğrencilerin bir dizi sorunla karşılaşmaları nedeniyle genel olarak verimliliğin düşük olduğu, ayrıca öğrencilerin birçok alışkanlıklarını kaybettikleri, derslerde geri kaldıkları ve süreçte yeterli disiplinin sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: COVID-19 salgını, kaynaştırma öğrencileri, ortaokul, veli

ABSTRACT: Determining the difficulties faced by parents of secondary school mainstreaming students during COVID-19 process will contribute to determining the measures to be taken in case of re-closure. In addition, it is of great importance to determine the problems experienced by parents in order to provide a better educational environment for secondary school mainstreaming students. The aim of this study is to determine the problems experienced by parents of secondary school mainstreaming students during the COVID-19 epidemic. The case study method was used in this study. The study group consists of parents of 24 secondary school mainstreaming students. The data of the research was collected through semi-structured interviews prepared to evaluate the difficulties faced by parents of secondary school mainstreaming students during the COVID-19 epidemic process. Within the scope of the research, the data collected through interviews were subjected to content analysis. The data obtained in this process was systematically evaluated through coding and categorization processes. It is seen that parents mostly experience problems due to insufficient technological infrastructure. It was concluded that the process was generally not efficient because both parents and students experienced many problems during the process, and that the students lost many of their habits, fell behind in terms of lessons, and that there was not enough discipline in the process.

Keywords: COVID-19 epidemic, mainstreaming students, secondary school, parent

Bu makaleye atf vermek için:

Sağır, M., Er-Nas, S., & Bekar, Ş. N. (2024). Ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin COVID-19 salgın sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(2), 1055-1075.

Cite this article as:

Sağır, M., Er-Nas, S., & Bekar, Ş. N. (2024). Determining the problems experienced by secondary school mainstreaming students' parents during the COVID-19 epidemic process. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(2), 1055-1075.

*Bu çalışma 1919B012110379 numaralı TÜBİTAK projesi kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın özeti 27-30 Eylül 2023 tarihlerinde Kars'ta gerçekleştirilen 15. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi'nde (UFBMEK-2023) özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon/Türkiye, e-mail: merve_sagir23@trabzon.edu.tr, ORCID: 0009-0004-4243-3012

² Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi, Trabzon/Türkiye, e-mail: sibelemas@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5970-2811

³ Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon/Türkiye, e-mail: sevmanurbekar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6614-8820

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Mainstreaming students were more affected by the epidemic than their peers with typical development (Aydemir, 2021). During the epidemic, not only inclusion students but also their parents were negatively affected by this process (Asbury et al., 2021). When the literature is examined, it is stated that in addition to the responsibilities that parents carry out during the day, the educational needs of the students are added and they overload by taking on roles to meet these needs (Bozkurt et al., 2020). In addition, this situation may lead to more negative consequences (anxiety, trauma, etc.) for parents and their children with low socio-economic levels (Nicola et al., 2020). Based on all this; It is thought that identifying the problems faced by families during the home education process will create an infrastructure for the preparations, arrangements and updates to be made in this field. On the other hand; it is very important to reveal the problems that parents of mainstreaming students experience during the emergency distance education process in order to develop solutions to these problems. Revealing the problems experienced by parents can guide the studies to be carried out by the Ministry of Education. In addition, it is important to determine the problems experienced by parents in order to provide a better educational environment for secondary school mainstreaming students during the COVID-19 process. The aim of this study is to determine the problems experienced by parents of secondary school mainstreaming students during the COVID-19 epidemic.

Method

The case study method was used in this study. The study group consists of 24 volunteer parents of secondary school mainstreaming students living in Trabzon. Data of the research; was obtained through semi-structured interviews. Interview questions were created taking into account the problems that parents of secondary school mainstreaming students experienced during the COVID-19 epidemic. In the study, content analysis was used to analyze the data collected from the interviews. The data obtained within the scope of content analysis was coded and categorized.

Findings

It is seen that the students mostly experience problems in the preparation process for the course (Table 2) regarding the insufficient technological infrastructure ($f = 9$) and not taking the lessons seriously ($f = 4$). When Table 3 is examined, it is seen that the students mostly experience problems related to the insufficient technological infrastructure ($f = 4$) and student boredom ($f = 3$) during the course. When Table 4 is examined, it is seen that the students mostly experience problems related to health problems ($f = 3$) and too much homework ($f = 3$) at the end of the course. When Table 5 is examined, it is seen that the majority of parents do not have problems with teachers or administrators ($f = 19$). It is seen that those who have problems mostly have communication problems ($f = 3$). When Table 6 is examined, it is seen that parents mostly prefer meeting with the teacher ($f = 8$) and carrying out activities together ($f = 8$) in ways to solve the problems experienced during the education process. When Table 7 is examined, the distance education implemented was evaluated ineffective ($f = 15$) by the parents.

Discussion and Conclusion

The results obtained from the findings, it is seen that the parents of the mainstreaming students participating in the research experienced many problems during the COVID-19 epidemic process. It is seen that parents mostly experience problems due to insufficient technological infrastructure. It was concluded that the process was generally not efficient because both parents and students experienced many problems during the process, and that the students lost many of their habits, fell behind in terms of lessons, and that there was not enough discipline in the process. Since the home environment was not suitable, parents had to adjust themselves according to their children's lesson schedule that day. Students started to get bored of the lessons after a while. In their research, Balaman and Hanbay-Tiryaki (2021) concluded that distance education is disadvantageous due to reasons such as lack of technical infrastructure, lack of motivation, inability to express emotions and inability to receive feedback. The insufficient training provided during the COVID-19 epidemic also negatively affected the academic success of students (Sintema, 2020). In the interview, "Did you, as a parent, experience problems with your child's completion of classes during the COVID-19 epidemic?" What kind of problems did you experience, if any? "Can you explain?" When the findings regarding the question are examined, it is seen that parents mostly have problems with health

problems and excessive homework. Parents stated that their mainstreaming students had more difficulties in this process than their peers.

GİRİŞ

COVID-19 salgını Aralık 2019'da Asya'da ortaya çıkmıştır (World Health Organization [WHO], 2020a). Mart 2020 itibarıyla kısa sürede dünyayı etkisi altına alan bir salgına dönüşmüştür (WHO, 2020b). Salgınla birlikte dünyada hayatın akışı ve ritminde değişiklikler meydana gelmiştir (Zhao, 2020). Eğitim kurumlarının kapatılması ve yüz yüze eğitime ara verilmesiyle birlikte dünyada yaklaşık 1,6 milyar öğrencinin eğitimi kesintiye uğramıştır (UNESCO, 2020a; UNICEF, 2020). Türkiye'de ise eğitimin kesintiye uğramasından etkilenen öğrenci sayısı yaklaşık 25 milyondur. Salgın nedeniyle kesintiye uğrayan eğitimi telafi etmek amacıyla pek çok eğitim kurumu tarafından ani refleks gösterilmiş ve acil uzaktan eğitim (emergency remote education) uygulamaları tüm dünyada uygulanmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2020; Tatlı vd., 2021).

Acil uzaktan eğitim, acil uzaktan öğretim veya acil uzaktan öğrenme gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilen bu kavram gerekli iletişim araçları kullanılarak aksayan eğitsel süreçlere acil olarak geçici çözümler oluşturabilmeyi amaçlamaktadır (Sezgin, 2021). Bu geçici çözümler, öğrenen ve öğreticileri çeşitli çevrimiçi teknolojiler aracılığıyla hızlı biçimde bir araya getirme amacı gütmektedir (Hodges vd., 2020). Bu doğrultuda ülkemizde, öğrenciler daha önceden altyapısı oluşturulan EBA sistemi ile eğitim almaya başlamıştır. Salgın sürecinde eğitim faaliyetlerine hem televizyon hem de internet aracılığıyla devam edilmiştir (Özer, 2020). TRT EBA kanalı yayınlara başlamış olup, kesintisiz eğitim adına sistemden düzenli konu paylaşımları, canlı dersler ve sınavlar müfredata uygun olarak yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca tüm sınıf kademeleri ve branşlarda devam eden eğitsel faaliyetlere veliler de dâhil olmuştur (Doğan-Koçak, 2020). Dolayısıyla acil uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını sürdürme veya öğrenme kayıplarını önleme adına okul-aile iş birliği önemli bir hal almıştır. Bu durum özellikle özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci aileleri için daha da önem kazanmıştır. Çünkü özel eğitime ihtiyacı olan bir öğrencinin eğitsel süreçlerinde aktif olmak, gereksinimlerine göre bazı planlar yapmak ve bunu yürütmek tipik gelişim gösteren bir öğrenci velisine göre daha güç olabilmektedir (Sani-Bozkurt vd., 2021). Salgın sürecinde veliler evde eğitim sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin mevcut beceri ve davranışlarında gerileme veya davranış problemlerinin artmasıyla ilgili endişelenmişlerdir (Stankovic vd., 2021).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler arasında kaynaştırma/bütünleştirme kapsamında eğitimlerine devam eden özel eğitim öğrencileri eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmektedir (MEB, 2018). Her yıl eğitim-öğretime başlayan yüz binlerce öğrencinin bir kısmı, eğitim-öğretim hayatına birtakım dezavantajlarla başlamaktadır (Atıcı, 2014). Kaynaştırma/bütünleştirme; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gereksiniminin tipi, derecesi ve yararlanılacak kaynakların sağladığı imkânlar dâhilinde, mümkün olduğunca normal okul programlarına dâhil edilmeleri ve yaşlıları ile birlikte eşit eğitim koşullarında eğitim almaları olarak ifade edilmektedir (Kargın, 2004; Kırcaali-İftar, 1992). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitim uygulamalarıyla amaç bireyin kendi öz yeteneklerinin fark etmesine yardımcı olmak, toplumsal hayata katılımını sağlamaktır (Battal, 2007; Kargın, 2004).

Okulların uzun süreli kapanması, öğrencilerin sınıf ve arkadaş ortamlarından uzaklaşmalarına ve okul ile kurdukları bağın azalmasına neden olmaktadır (Allen vd., 2020). Dahası öğretmen ve veli desteği alamadıklarında bu durum, öğrenciler için daha da ciddi bir hal almaktadır (Telli ve Altun, 2021). Kaynaştırma grubundaki öğrenciler, tipik gelişim gösteren akranlarına kıyasla salgından daha fazla etkilenmiştir (Aydemir, 2021). Bu durum, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kapanması, uzaktan eğitimde yaşanan yetersizlikler ve velilerin gerekli bilince sahip olamamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, salgın sürecinde öğrenciler ve veliler, tipik gelişim gösteren yaşlılarına ve ebeveynlerine göre daha fazla olumsuzlukla karşılaşmışlardır (Akçay ve Başgül, 2020; Kuper vd., 2020). Sonuç olarak, salgın sürecinde sadece kaynaştırma öğrencileri değil, aynı zamanda veliler de olumsuz etkilenmiştir (Asbury vd., 2021). Literatürde yapılan incelemeler, velilerin günlük sorumluluklarına ek olarak öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak adına üstlendikleri rollerle beraber aşırı bir yük altında olduklarını ortaya koymaktadır (Bozkurt vd., 2020). Ayrıca bu durum sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan veliler ve çocukları için daha olumsuz sonuçlar (kaygı, travma vb.) doğurabilmektedir (Nicola vd., 2020). Bu bağlamda,

ailelerin evde eğitim sürecinde karşılaştığı zorlukların tespiti, bu alanda yapılacak hazırlıklar, düzenlemeler ve güncellemeler için bir altyapı oluşturabileceği düşünülmektedir. Aynı şekilde, kaynaştırma öğrencisi velilerinin acil uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi, bu zorluklara çözüm geliştirmek açısından büyük öneme sahiptir. COVID-19 salgın sürecinde ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin bu dönemde karşılaştıkları sıkıntıların belirlenmesi, pandemi sürecinin farklı varyantlarda yeniden kapanma önlemleri alınması durumunda alınacak tedbirlerin belirlenmesine etkiye bulunacaktır. Velilerin yaşadıkları sıkıntıların ortaya çıkarılması MEB tarafından yapılacak çalışmalara yol gösterici olabilir.

Bu araştırmanın temel problemi “Ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin COVID-19 salgın sürecinde yaşadıkları problemler nelerdir?” şeklindedir. Bu çalışmanın amacı; ortaokul kaynaştırma öğrencisi velilerinin COVID-19 salgın sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesidir.

Bu genel amaca hizmet etmesi açısından aşağıdaki alt hedeflere odaklanılmıştır.

1. Kaynaştırma öğrencisi velilerinin, derse hazırlık sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi,
2. Kaynaştırma öğrencisi velilerinin, ders sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi,
3. Kaynaştırma öğrencisi velilerinin, ders sonrasında yaşadıkları problemlerin belirlenmesi.

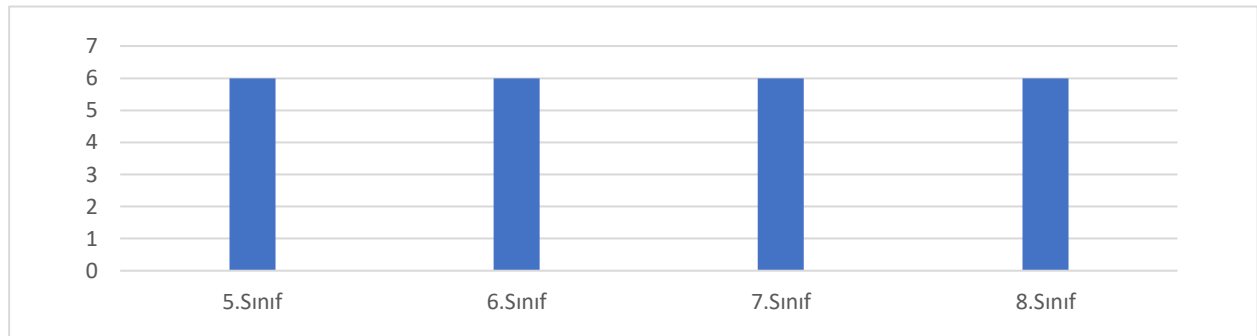
YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada özel durum yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırılan problemin hem derinlemesine hem de kısa sürede çalışılmasına fırsat tanıyarak, problemin özel bir durumu üzerine yoğunlaşma fırsatı verir (Wellington, 2000; Çepni, 2007). Çalışmada özel durum yönteminin bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır.

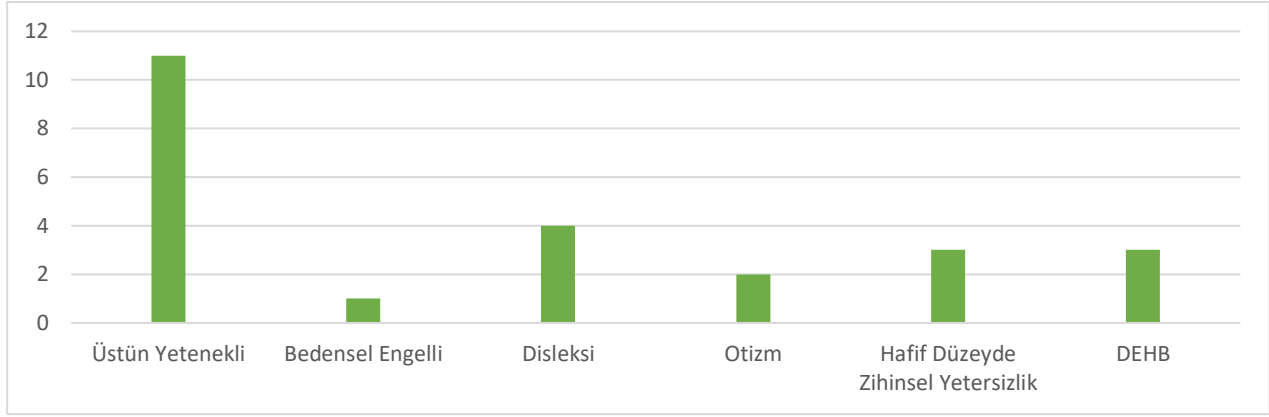
Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Trabzon ilinde yaşayan gönüllü 24 ortaokul kaynaştırma öğrencisi velisi oluşturmaktadır. Araştırma etiği çerçevesinde çalışma grubunda yer alan velilere V1, V2, V3, V4, ..., V24 şeklinde kod isimler verilmiştir. Çalışma grubunda yer alan velilerin öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı

Çalışma grubunda 5. sınıf (f=6), 6. sınıf (f=6), 7. sınıf (f=6) ve 8. sınıf (f=6) olmak üzere çalışma grubunda her sınıf düzeyinden eşit kaynaştırma öğrencisi velisi yer aldığı görülmektedir. Beşinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden üçünün üstün yetenekli, birinin bedensel engelli ve ikisinin disleksi tanısı bulunmaktadır. 6. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden dördünün üstün yetenekli, birinin otizm ve birinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı bulunmaktadır. 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden dördünün üstün yetenekli ve ikisinin disleksi tanısı bulunmaktadır. 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden üçünün hafif düzeyde zihinsel yetersizlik, birinin otizm ve ikisinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı bulunmaktadır. Öğrencilerin tanı dağılımı Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Öğrenci tanılarının dağılımı

Çalışma grubunu oluşturan velilerin öğrencilerinin üstün yetenekli ($f=11$), bedensel engelli ($f=1$), disleksi ($f=4$), otizm spektrum bozukluğu ($f=2$), hafif düzeyde zihinsel yetersizlik ($f=3$) ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ($f=3$) tanılı olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakatlar kullanılmıştır. Bu mülakatlar, araştırılan konuyla ilgili bireylerin deneyimleri, düşünceleri, inançları ve duygularını belirlemek ve bu unsurların temelinde yatan önemli nedenleri açığa çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir (Wellington, 2000). Yarı yapılandırılmış mülakatlar, özellikle belirli bir konuda derinlemesine sorular sorma açısından avantajlı bir yöntemdir. Mülakat sorularının oluşturulması aşamasında, konuyla ilgili alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. Mülakat soruları belirlendikten sonra, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları çerçevesinde bir veli ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama ile velilerin soruları anlayıp anlamadıkları ve soruların eksik olan yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Alan uzmanlarından görüş alındıktan sonra, pilot uygulamanın yapılmasıyla mülakat sorularına son şekli verilmiştir. Süreç boyunca veri kaybına engel olmak amacıyla yürütülen mülakatlar telefon ile kayıt altına alınmıştır. Mülakatlardan sonra ses kayıtları yazılı metne dönüştürülmüştür.

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan mülakatlardan yararlanılmıştır. Mülakat soruları yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda mülakat sorularında değişiklik olmamıştır. Mülakat soruları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Mülakat soruları

Mülakat Soruları
1) COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun derse hazırlık sürecinde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?
2) COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuz ders sürecindeyken problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?
3) COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun ders bitiminde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?
4) COVID-19 salgınında öğretmen veya yöneticilerle problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?
5) COVID-19 salgınında çocuğunuzun eğitim süreci ile ilgili yaşadığınız problemleri gidermek için hangi yollara başvurduunuz? Açıklar mısınız?
6) COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecini nasıl değerlendirirsiniz? Açıklar mısınız?
7) Benzer bir salgın süreciyle karşı karşıya kaldığında eğitim sürecinin verimli işleyebilmesi için önerileriniz nelerdir? Açıklar mısınız?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Mülakatlar uygulanmadan önce gerekli izinler alınıp ilgili birimlerle görüşülerek 24 ortaokul kaynaştırma öğrencisi velisinin bilgilerine ulaşılmıştır. İlk olarak bir ortaokul kaynaştırma öğrencisi velisi ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Mülakat sorularının geçerlik çalışmaları kapsamında mülakat sorularının ilk hali iki alan uzmanının (fen eğitimi) görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanları soruların amaca uygun hazırlandığını ifade ettiği için sorularda herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Geçerlik güvenilirlik çalışmaları sonrasında mülakat sorularının son hali oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde yürütülen mülakatlarda velilerin izni doğrultusunda ses kaydı alınmıştır. Mülakatlar adaylarla telefon ve yüz yüze olmak üzere görüşme yoluyla yürütülmüş olup her mülakat 10-40 dakika sürmüştür. Uygulanma süreci iki ayda tamamlanmıştır.

Araştırmada mülakatlardan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı, verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Mülakat sorularından elde edilen veriler anahtar kavramlar belirlenerek iki farklı araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Tüm sorularda iki farklı kodlayıcı arasındaki uyuma katsayısının ortalaması Miles ve Huberman (1994)'ün güvenilirlik formülü çerçevesinde .86 olarak tespit edilmiştir. Görüş ayrılığı olan durumlar üzerinde tartışılarak ve düşünülerek çözüm yoluna gidilmiştir. İçerik analizi kapsamında elde edilen veriler kodlanarak kategorileştirilmiştir. Kategorilerin ilgili temaları bulunup veriler kod ve temalar temelinde düzenlenmiştir.

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Araştırmanın Etik İzni Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 23.06.2022 tarih ve E-81614018-000-2200024357 karar sayısı ile alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde yürütülen araştırma sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun derse hazırlık sürecinde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Velilerin çocukların derse hazırlık sürecinde yaşadıkları problemler

Sorunlar	Velilerin Kodları	Örnek İfadeler	f
Teknolojik altyapının yetersiz olması	V1, V2, V5, V10, V11, V13, V14, V17, V23	“... telefonda işte bağlanmak zor dersi takip etmek zor. Ben öğretmenim, eşim öğretmen çocuğum ve biz bir evde 3 eğitim yani biz ikimiz eğitim veriyoruz çocuğum eğitim alıyor ve teknoloji anlamında çok zorlandık çünkü yani o süreçte bir tane daha bilgisayar aldık. O bile yetmedi çünkü eşim anlatıyor ben anlatıyorum bu sefer çocuğuma telefon kalıyor o dersle onu takip etmesi çok zor oldu. Mesela eve bir bilgisayarda alamadık mesela alamayız da. Yani dolayısıyla en çok yaşadığımız sorun oydu. Bizim teknolojik anlamda yani aygıt sorunu yaşadık.” (V2)	9
Derslerin ciddiye alınmaması	V1, V3, V7, V19	“... İşte bilgisayara oturup canlı derste birçok defa hani dersi dinlemeyip başka şeylerle meşgul olduğunu çok defa şahit oldum.” (V7)	4
İş hayatı yoğunluğundan çocuğun kontrol edilememesi	V12, V16, V22	“... Şöyle benim eşim vardiyalı çalışıyor hava limanında güvenlik görevlisi ben de sağlıklı olduğum için bu süreçte çocuklarımızın yanında olamadık. Maalesef hep tek başlarına evde ve benim 2 tane kızım var o dönemde 2 yaş var aralarında benim 6. sınıfa giden bir çocuğum daha var. Ve kardeşine bakmak zorunda kaldı evde.” (V12)	3
Evin fiziksel koşullarının uygun olmaması	V2, V9	“...kendimizi onlara göre ayarladık ama şey yaptık yani yeter ki onlar şey yapsın diye ama zorluk bizde aynı bir de bende tek o değildi öteki çocuklarda vardı her biri o odada yani bazen oda bulamıyorduk her biri bir odada.” (V9)	2

Öğrencinin sıkılması	V4, V24	“...telefon dan öğretmenleri asla dinlemedi canı sıkıldı.” (V24)	2
Odaklanamama	V6, V21	“...çocuğumun zaten adaptasyon sorunu var dikkat eksikliği odaklanmıyor. Ben onu şey bilgisayarın başına koyuyoruz içeri gidiyoruz çocuk o ara başka şeyle ilgileniyor.” (V6)	2
Psikolojik sorunlar	V8, V11	“...Çok ciddi problemler yaşadım çocuğumda bir takım kaygı bozuklukları oldu. Endişe halleri oldu. Çocuğumda aşırı bir temizliğe karşı duyarlı davranışlar gelişti. Sürekli elleri havada geziyordu. Sürekli olarak ellerini dezenfekte etme durumu gelişti. Daha sonra cildi bozuldu. Elde kanamalar kuruluklar ve yani el ve cildiyle ilgili problemler en sık karşılaştığımız problemler oldu. Psikolojik olarak da bu durumdan tabii ki çok etkilendi. Biz de çok etkilendik ve yani izin günlerinde veya dışarı çıkarılmasına izin verilen günlerde dahi beni ekmek almaya göndermiyordu benim öleceğimi bunun kaygılarını çok yaşadı. Yani evden çıkış hep ondan gizli oldu. Annem bana sürekli o anne uygulama indir onları eve getirsinler dedi poşetleri bile eve sokmadı. Ciddi problemler ve travmalar yaşadık biz bu süreçte.” (V8)	2
Velinin sürekli çocuğu kontrol etmesi	V14, V17	“...onu sürekli ben yönlendiriyorum kendiliğinden değil sürekli başında durup sürekli ben söylüyordum. Derse gir sürekli dersten çıkıyordu. Problem yaşıyorduk.” (V14)	2

Tablo 2 incelendiğinde velilerin çocuklarının derse hazırlık sürecinde en çok teknolojik altyapının yetersiz olması (f=9) ve derslerin ciddiye alınmaması (f=4) ile ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuz ders sürecindeyken problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Velilerin çocukların ders sürecinde yaşadıkları problemler

Sorunlar	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Teknolojik altyapının yetersiz olması	V1, V3, V5, V23	“... çocuk sayısı fazlaydı bende bir de internet diğer odalarda çekmiyordu. Sadece oturma odasını çekiyordu. Bir de mutfak. Birisi mutfakta birisi bizde tabii bayan olarak sürekli, mutfaktayız. Kamera açınca sıkıntı oluyordu öğretmenleri de aç diyorlar o sıkıntılar vardı. Biz bazen gözükiyorduk. Küçük çocuğum vardı, ağlıyordu. Öğretmenler rahatsız oluyordu bu sefer sesleri kapatın bebek sesi geliyordu. Çok zorluklar oldu yani.” (V23)	4
Öğrencinin sıkılması	V1, V4, V22	“... sıkıcı oldu çünkü tek olduğu için o sınıf atmosferiyle aynı şey olmuyor. Çok fazla sıkıldı, yani o zaman dilimini doldurmak işkence gibi geldi. Ve bir müfredat vardı biliyorsunuz. Müfredat mesela, belirli bir konunun belirli bir gün işlenmesini söylüyor, üç gün, dört gün, beş gün mesela. Diğer çocuklar da aynı şey oldu mu bilmiyorum ama çabuk öğrendiği için. Bir de mesela bunu evden bağlandığı için çok sıkıldı. Yani konuyu bugün dinliyor, anlıyor ama yarın yine aynı konu yine aynı konu. Fakat ortamı yok, bir enerji yok. Zaten normalde okulla ilgili böyle bir sıkıntımız var bizim. Bu süreçte daha da arttı. Bizim sıkıntımız.” (V22)	3
Dersi anlamama	V10, V24	“... Şöyle kaynaştırma/bütünleştirme sınıfı benim çocuğumun okuma problemi var. Dolayısıyla öğretmenler hızlı anlatıyor okuyor ve çocuk bunları kaçırıyor. Böyle sıkıntılar yaşadık yani derste dersi kaçırıyordu. Yazma yani mesela tahtaya yazıyor hemen siliyorlardı. Ya da konuyu anlatıyor çok hızlı anlatıyor konular öyle sıkıntılar oldu yani.” (V10)	2
Ekstra çaba sarf etmek zorunda kalınması	V11, V24	“... dediğim gibi küçük çocuk olduğu için ses yapmayın hani yanında ister istemez senin evinde bir tek çocukla ilgilenmiyorsun. Yemeğiydi işte işinde gücünde hepsini yapmak zorundasın. O süreçte hani kendini ayarlamak zorunda kalıyorsun yani kendini zora sokmak zorunda kalıyorsun. Ya çocuklarını ilgilenmelisiniz ses yapmasınlar çocuğunuz konsantresi bozulmasın zaten hani	2

Derslerin ciddiye alınmaması	V14, V17	Hamza ister istemez hemen konsantresi bozulan bir çocuk o sorunları yaşadık.” (V11) “...Bazen dersten çıkıyordu hemen derse girmiyordu bazen arkadaşlarıyla başka şeye bağlanıyordu.” (V14)	2
Evin fiziksel koşullarının uygun olmaması	V2	“... Yani o kendi odasında ben işte mutfakta balkonda inan her yerde ders anlattık. Yani hani o süreç çok zordu. Çünkü sesler birbirine karışıyor. Ben anlatıyorum ben sesim kızıma gidiyor. Anne diyor öğretmen yani he böyle şeyler oluyor işte. Yani herkes kapısını kapatıyor filan. Öyle sıkıntılar tabii ki yaşadık.” (V2)	1
İletişim kopukluğu	V1	“... tabii ki bu yüz yüze olmadığı için tabii ki o kadar etkili olmuyor. Daha ciddiye almıyorum. Çünkü bir sürü öğrenci aynı anda iletişim kopuyor internet bağlanmıyor.” (V1)	1
Sosyal aktivitelerin azalması	V12	“...evde kaldıkları için tabii ki ister istemez bir kopukluk oldu yani. Hem psikolojik açısından çok zordu çocuklar için. Çünkü sokağa çıkamadılar arkadaşlarıyla görüşmediler. Bir yere gidip bir piknik yapamadık. Yani o şekilde onlar için çok zordu yani tabii ister istemez dersten bir kopukluk oldu.” (V12)	1
Bedensel aktivitenin olmaması	V20	“... Devamlı oturmak yordu. Biz de yorulduk. Burada motivasyon becerimiz kullandık, onu derse odaklamaya çalıştık.” (V20)	1
Odaklanamama	V9	“...bizim çocuk nasıldı mesela hiç dinlemeyle alakası yoktu. Biz bazen odaya girdiğimizde şey yapıyordu yani öğretmen anlatıyor ama hiç derse katılmıyor. Kamerayı da açmıyordu. O şekil ders işliyordu. Koyduk onu odaya sakın bir yere ama hiç odaklanmıyordu. Sanki farklı bir yerde bizimki öyleydi. Hiç derse odaklanmıyordu dolanıyordu odanın içinde.” (V9)	1
Öğrencinin tanısının göz ardı edilmesi	V15	“... Benim kızım disleksi olduğu için Türkçe dersinde öğretmeni mesela soruyu diyelim ki beşinci soruyu Ece'ye verdi. Beşinci soruyu okurken mesela disleksilerde okuma zorluğu fazla olduğu için onu okurken tekerledi karıştırdı. Bu seferde diğer derslerdeki arkadaşlar onunla biraz dalga geçtiler. Bu onun biraz moralini bozdu. Ondan sonra ben öğretmeni ile bir de öyle bir pandemi denk geldi ki tam orta bire başlayacağı zaman hiçbir öğretmeni tanımadan çocuğun huyunu suyunu özelliklerini bilmeden başladılar. Bu durumda öğretmenler kızımın disleksi olmadığını bilmediği için çok şey yapmadılar. Öğretmenler çocukları tanımıyor.” (V15)	1

Tablo 3 incelendiğinde velilerin çocuklarının ders sürecinde en çok teknolojik altyapının yetersiz olması (f=4) ve öğrencinin sıkılması (f=3) ile ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun ders bitiminde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Velilerin çocukların ders bitiminde yaşadıkları problemler

Sorunlar	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Sağlık sorunları	V2, V5, V11	“... Yani çok hareketsiz kalmak yani bu sadece dersle ilgili de değil aslında sürekli ekran karşısına bakmak. Sürekli ekran karşısına baktığı için ve sürekli yakın mesafeden baktıkları için orada göz problemleri yaşadık biz mesela gözlük numarası büyüdü. Altı ayda bir gözlük numarasını değiştirdi şu an bayağı arttı. O da tamamen şeye bağlı olarak ekrana sürekli bakmakla alaka gözlük numarasını bir sıkıntı oldu ve hareketsiz kalmak. Yani bu çocuk günde yedi saat ders görüyor yedi saat sandalyede oturuyor. Ofis çalışanı gibi. Yedi saat ders dinliyor haliyle bu da şeye sebep oldu mesela şöyle duruş sıkıntısı özellikle, göz sıkıntısı ve hareketsiz bir hayat.” (V2)	3

Ödevlerin fazla olması	V19, V22	V21,	”... algı olarak da iyi bir çocuk olduğu için birazcık şöyle ödev yapmak artık sıkılmaya başlamıştı onu. Daha fazla ödev veriyordu çünkü öğretmenler tek problemimiz buydu. Yüz yüze eğitimde öğretmenler daha az ödev veriyor ama uzaktan eğitimde hani belki konuyu kavramamıştır kavramıştır herhalde emin olamadıkları için öğretmenlerimiz daha fazla ödevler verdiler. Yani diyelim ki bir sayfa iki sayfa yerine dört sayfa işte o zaman çocuk sadece dersten sonra iki saat ödev yapmak zorunda kalıyordu. O aşamada zorlandık yani biraz fazla ödev verildi.” (V19)	3
Özgüvenden kaynaklı sorunlar	V4		”... Şimdi okuma güçlüğü olduğu için Zeynep’te harfleri karıştırma güçlüğü de olduğu için okuyamadığına hep kendini inandırıyor. Ben hep ona yapabilirsin. Kızım yapabilirsin annecim. Bazı kelimeleri okuyamıyor hemen depresyona giriyor. Yapamayacağım hep yapamayacağım. Hep karamsar ben yapamam edemem harfleri karıştırırım. Gülüyorlar bana. Özel eğitim aldığı zaman mesela ona da gitmek istemiyordu kendini hep farklı hissediyordu.” (V4)	1
Akranların olumsuz davranışları	V4		”... Ben hep ona yapabilirsin. Kızım yapabilirsin annecim. Bazı kelimeleri okuyamıyor hemen depresyona giriyor. Yapamayacağım hep yapamayacağım. Hep karamsar ben yapamam edemem harfleri karıştırırım. Gülüyorlar bana. Özel eğitim aldığı zaman mesela ona da gitmek istemiyordu kendini hep farklı hissediyordu.” (V4)	1
Ders içeriği konusunda bilgi sahibi olmama	V6		”... Ben onu zaten derse oturtuyorum, ama yardımcı olamadığım için gerilme oluyor. Yanlış bilgi veriyorum doğru bilgi versen de zaten çocuk isteksiz. Böyle sorunlar yaşadık.” (V6)	1
Farklı kaynaklarla destekleme ihtiyacı	V10		”... ben ancak ona kaynak buluyordum. Onun dışında da yapabileceğim hiçbir şey olmuyordu sadece kaynak oluşturuyordum onun arayışındaydım tamamlamaya çalışıyordum.” (V10)	1
Odaklanamama	V11		”... o dönemde zaten benim şimdi çocuğumda ilkokulda dikkat dağınıklığı ayriyeten tiklerimiz var tedavi görüyordu. Fakülteye gidiyordum. Dikkat dağınıklığı sebebiyle işte hem dikkat dağınıklığı hem tikleriyle alakalı ilaçlar kullandı bu süreçte zaten hani ilaçlardan dolayı yan etkilerinde sıkıntılar yaşadık. Yani onlar bizim derslerimize de çok yansıdı. Tikleri de dersine çok yansıdı.” (V11)	1
Dönüt ve düzeltmelerin yapılamaması	V20		”... Uzaktan eğitimde öğretmene ulaşmak sıkıntı olabiliyor yani dönüt almada ödevi yaptığında eksikleri giderme bölümünde sıkıntı olabiliyordu.” (V20)	1

Tablo 4 incelendiğinde velilerin çocuklarının ders bitiminde en çok sağlık sorunları (f=3) ve ödevlerin fazla olması (f=3) ile ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında öğretmen veya yöneticilerle problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Velilerin öğretmen veya yöneticilerle yaşadıkları problemler

Sorunlar	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Problem yaşamayanlar	V1, V3, V5, V6, V7, V8, V9, V13, V14, V15, V16, V17, V18, V19, V20, V22,	”...Öğretmenlerle ilgili sorunumuz olmadı. Allah razı olsun öğretmenlerimiz iyi öğretmenler güzel yönettiler diye düşünüyorum. Yani canlı derslerimiz gayet güzel geçti. Öğrencilerin ilgisini ders çekme hususunda baya gayret ediyorlardı. Sorun yaşamadım.” (V7) “Yok yaşamadık yani öğretmenler az önce dediğim gibi. Öğretmenler bu konuda baya etkiliydi, derslerinin hiçbirini	19

	V23, V11	V24,	aksatmadı. Benim kızımın öğretmenleri daha doğrusu. Hiçbir sıkıntı olmadı. Giremeyen onu yerine başka öğretmen veyahut saat 11'deyse mesaj geliyordu bugün saat dersi 14:00 de yapacağım ona göre herkes hazır olsun diye. Yani hepsi zincirleme bir paslaşma vardı. Bu konuda bir sıkıntı yaşamadım.” (V1)	
İletişim kopukluğu	V12, V4	V21,	“... O dönemde öğretmen de değişti. Hiç öğretmenleri yüz yüze doğru dürüst tanışmadan bir ay gibi bir süreç geçti. Ne öğretmen ne de veliler alışabildi. Direk uzaktan eğitime geçildi. Bizim öğretmenimiz yeniydi. Öğretmenle çok iletişime geçmeden, birbirini tanımadan sürece başlamış olduk.” (V21)	3
Süreci düzgün yönetememe	V10, V2		“... bizim yaşadığımız sorun okula geliyordum sabah ikide eve dönüyordum. İkide hemen canlı derse giriyordum. Yediye kadar ders veriyordum. O süreçte mesela daha iyi bir programlama yapılabilirdi. Yani öğretmen hiç düşünmeden hem okulda hem evde, ben günde 13 saat ders anlattığımı biliyorum. 13 saat ders. Yani ya bizim de bir hayatımız var yani sonuç itibariyle ama hayat denecek bir hayatımız kalmamıştı. Şeyi geçtim zaten yani kafam kazan oluyordu. 13 saat ders anlatıyordum yani daha iyi bir idare anlamında planlama olabilirdi.” (V2)	2

Tablo 5 incelendiğinde velilerin öğretmen veya yöneticilerle çoğunluğun problem yaşamadığı (f=19) görülmektedir. Problem yaşayanların ise en çok iletişim kopukluğu yaşadığı (f=3) görülmektedir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında çocuğunuzun eğitim süreci ile ilgili yaşadığınız problemleri gidermek için hangi yollara başvurduunuz? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Eğitim süreci ile ilgili yaşanan problemlerin giderilmesine yönelik başvuru yollar

Tema	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Öğretmen görüşme	ile V1, V5, V12, V17, V18, V19, V22, V24	“... Ödevler konusunda öğretmenimize zaten bilgilendirme yaptık işte çok fazla ödev oluyor şeklinde. Şöyle bir uygulama yaptı öğretmenimiz haftada bir gün ödev olmayan gün şeklinde onu da seviyordu. Yani yaşasın bugün ödevimiz yok falan öyle çocuklar mutluydu. Bende anne olarak şöyle yaptım mesela diyelim ki kendi açma belki doğru bulamayabilirsiniz ama hani çocuğun psikolojisi çok bozulmasın. Mesela şey diyordum ona, “Tamam anneciğim sen şurayı şurayı yap yeter.” Onu biraz kırıyordum kendimce.” (V19)	8
Birlikte aktiviteler gerçekleştirme	V6, V12, V8, V9, V11, V14, V20, V21	“... Ben kitap okudum onun yanında. Hani normalde yaptığımız bir şey. Hadi gel kitap okuyalım. Şimdi biz televizyon izlerken ona da git sen kitap oku demek bu da yanlış. O yüzden ne yapıyorsun işte sen de kitabını alıp gidiyorsun hadi gel okuyalım. İşte bunu böyle geçirdik. Ama her zaman da her zaman sen de diyorsun bir zamandan sonra benim de dinlenmem lazım olmuyor.” (V6) “... Oyunlar aldık kutu oyunları bir sürü hep birlikte olduğumuz saatlerde oynayalım diye tabi ama çocuklar bir süre sonra ondan da sıkılıyor yani.” (V12)	8
İnternette araştırma yapma	V13, V24	V22, “... Tabi tabi öğretmeni ile daha çok iletişim halindeydik ne yapabiliriz nasıl çözebiliriz sağ olsun öğretmenimizde yardımcı oldu bizde kendimiz onun okuyabileceği kitaplar aldık yapabileceği sorular bulmaya çalıştık.” (V24)	3
Okuma alma kitabı	V3, V16	V24, “... Çocuğum zaten çok fazla kitap okuyan bir çocuk. Kitap aldık sürekli mesela hani canı sıkılmasın bunalmasın diye. Sadece ders ile kalmadık yani sadece destek almadım çünkü sadece ders o ekranda gördüğü derslerle kalsaydı çok daha bunalırdı.” (V3)	3
Ders izleme videosu	V6, V13	V12, “... Mesela Tonguç açtı ders dinleyelim diye.” (V6) “... İşte yine şeyden internette şey var ders sayfası var o eğlenceli anlatıyor böyle hani ondan destek almasını sağladık bu şekilde yani.” (V12)	3

Öğrenciyi motive etmek	V19, V20	“... Hatta bir dönem morpayı satın aldık ekstra dinlemeleri olsun diye.” (V13) “Tabii şöyle bir şey söyleyeyim, motivasyon önemli burada. Çocuğa bu bilgileri alması gerektiğini söyledik. Uzaktan eğitime genel olarak baktığımız zaman. Öğrencilerin birçoğunun bu bilgileri almadan bir üst sınıfa geçtiği görülüyor...” (V19) “... Bazı durumlarda tabii ki bazı sıkıntılar oldu. Çünkü devamlı oturmak, yordu. Biz de yorulduk. Burada motivasyon becerimiz kullandık, onu derse odaklamaya çalıştık.” (V20)	2
Uzaktan eğitim süreci ile ilgili önceden hazırlık yapma	V2	“... Zoom süreci derse bağlanma süreci onun için önceden şey aldık yani bizler mesela şey yapmıştık. Programı önceden kendimiz incelemiştik. Nasıl birbirimizle bağlantı yapıp hani o sorunu gidermek için.” (V2)	1
Rehabilitasyon Merkezi eğitimi alma	V4	“... Özel rehabilitasyon merkezinde gidiyorduk orda Türkçe matematik derslerini haftada iki gördüğü için bir de yazı yazdığı için oradan eksikleri tamamladı.” (V4)	1
Diğer velilerle görüşme	V5	“... Yani şöyle veli toplantısı olduğu zaman online olarak mesela orada diğer verilerle birlikte ne yapmamız gerektiğini nasıl yapabiliriz o tür şeyleri yani oluşan aksaklıkları konuştuk.” (V5)	1
BİLSEM etkinlikleri ve sosyal aktiviteler	V7	“... Normalde sınıf ortamında zaten bu çocuklar arkadaşlarının bir haftada anladığı dersi o bir günde anlıyor zaten. Dolayısıyla diğer günler sadece aynı konuları tekrar etmekle geçiyor. Biz bunu işte evde değerlendirmiş olduk bu kalan vakti bilsem etkinlikleri ya da farklı şeylerle çok güzel değerlendirdik.” (V7)	1
Psikoloğa götürme	V10	“... Okulla halletmeye çalıştım. Halledemeyince çocuğa özel kurs aradım. Öyle hallettim yani. Özel bir okula gönderdim. Ücretli psikoloğa gönderdim.” (V10)	1
Özel kurs desteği alma	V10	“... Okulla halletmeye çalıştım. Halledemeyince çocuğa özel kurs aradım. Öyle hallettim yani. Özel bir okula gönderdim.” (V10)	1
Yardımcı kaynak kullanma	V12	“... İşte öğretmenleriyle görüştim. Çocukların üzerine çok gitmemeleri gerektiğini evde tek olduklarının her ikisinin öğretmenine de ifade etmeye çalıştım. Yani ödev konusunda görüştim. İşte bilgisayar aldım. Bir tane daha aldım öteki çocuğumda girebilsin diye. Olmadı bağlanamadı sıkıntı yaşadık. Onun dışında da işte hani yardımcı kaynaklar falan küçüğüm zaten özel okula gidiyor büyüme takviye etmeye çalıştık yardımcı kaynak.” (V12)	1
Bol bol tekrar yapma	V13	“... Dersleriyle ilgili geri kalmıştık. Hani bunun için ne yaptık yine o dönemde mecburen interneti çok kullandık EBA üzerinden bol bol tekrarlarını yaptı. Bu şekilde hani çözüm ürettik. Zaten evden çıkamıyordum. Yine evin içinde kendi anlatımlarınız veya internet üzerindeki anlatımlarla EBA’yı çok aktif kullandı.” (V13)	1
Teknolojik araç temini	V23	“... Telefon aldık bir tane bazen eşim iş yerindeki bilgisayarı gelip götürüyordu öyle yani ek olarak sadece bir telefon aldık mecbur.” (V23)	1

Tablo 6 incelendiğinde eğitim süreci ile ilgili yaşanan problemlerin giderilmesine yönelik başvuru yollarında veliler en çok öğretmen ile görüşme (f=8) ve birlikte aktiviteler gerçekleştirmeyi (f=8) tercih ettikleri görülmektedir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgını sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecini nasıl değerlendirirsiniz? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Uygulanan uzaktan eğitimin veliler tarafından değerlendirilmesi

Tema	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Etkili bulmadım	V1, V12, V4, V11, V21,	“Olumsuz yönleri daha fazlaydı benim için. Çünkü dediğim gibi takip edemiyorsun, yanlarında olamıyorsun bunun dışında çocuk	15

	V5, V3, V13, V10, V16, V19, V22	V14, V23, V2,	sürekli evde kaldığı için bunalıma giriyor. Belli bir süre hocayı birebir yanındaki gibi göremediği için tabii ki çocuk ister istemez kopuyor. Yani belki 5 dakika 10 dakika başta dinliyor ama bilgisayardan olduğu için hoca görmediği için, mikrofon kapalı, görüntü kapalı, sen yanında yoksun ki uyarırsın hani aç çocuğum görüntünü mikrofonunu.” (V1)	
Kararsızım	V20, V17, V24	V6, V18,	“Hiç olmamasından çok iyi. COVID-19 döneminde birçok ülke yüz yüze eğitimi bitirdi. Ama biz uzaktan da olsa yapabildik. Ama tabii ki burada bazı durumlar oldu. İnternet bağlantısı olmayan, yeterli sayıda bilgisayar olmayan veliler de oldu. Ama bunlar tabii ki eğitime katılamadı. Devlet tabii ki bu konuda gerekli önlemleri almaya çalıştı. İşte ilköğretim TV, ortaokul TV. Onun programlarını biz öğrencilerle paylaştık. Her gün belli saatlerde hangi derslerin olduklarını biliyorlardı. Ha kendi iletişime geçseydi öğrenciler, eksikliğini giderebilme şansı bulunabilirdi. Bizde EBA programını etkili kullandık. Gönderdik diyelim, ürüne baktık EBA üzerinden ödev gönderdik. Ödevlerin dönütüne baktık. Hangi dersler yapıldı, yapılmadı diye. Şimdi kızım da. EBA’ yı etkili kullandı. Bu dönemi en asgari zararlarla atlattık. Eğitim camiası olarak öyle söyleyebilirim. Yani hedefine yürümek isteyen öğrenciler. Bu süreci iyi değerlendirip, öğretmenlerle gerekirse yüz yüze gerekirse telefonla konuşarak eksiklerini giderdiler. En azından boş kalmamış oldular, onu söyleyebilirim. Yani uzaktan eğitim süreci en azami şekilde değerlendirildi diyebilirim pandemi döneminde.” (V20)	5
Etkili buldum	V7, V9, V8, V15		“Yani bizim için iyiydi yani öğretmenlerimiz iyiydi. Belki öğretmenlerimizin kalitesi iyiydi. Belki o açıdan çok sıkıntı yaşamadık. Hani güzel öğretmenleriyle iş birliği içinde devam ettiler. Ödevlerini yaptılar ebada bir sorun olmuştu. Başta ondan bir sıkıntılar yaşıyorduk. Ama daha sonra çözüldü zaten hani giremiyorlardı, giriş yapamıyorlardı o sıkıntılarımız vardı o da çözüldü daha sonra zaten. Sonra bir sorun yaşamadık güzeldi.” (V7)	4

Tablo 7 incelendiğinde uygulanan uzaktan eğitimin veliler tarafından değerlendirilmesinde en çok etkisiz (f=15) olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Mülakatta yer alan “Benzer bir salgın süreciyle karşı karşıya kalındığında eğitim sürecinin verimli işleyebilmesi için önerileriniz nelerdir? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Tekrar salgın olma durumunda eğitim süreciyle ilgili öneriler

Tema	Öneriler	Velilerin kodları	Örnek ifadeler	f
Sınıf içi öneriler	Uzaktan eğitim platformu	V20, V1, V3, V6, V9, V11, V15, V16, V18, V23	“Valla biz yine böyle geçirdiğimiz gibi geçiririm herhalde. Çünkü ben dediğim gibi çok disiplinli ilerlediğimiz için bizde hiçbir problem yaşanmadı. Yine çocuğu takip edeceğim yine başında oturacağım yine hocaları dinleyeceğim. Derslerde neleri anlatıyorlar neler paylaşıyorlar. Çünkü hani yüz yüze eğitimde ne hocayla olan irtibatı bilmiyoruz ama burada birebir hocayla işte hocanın çocuklara karşı davranışı tutumu derslerdeki ilgisi alakası birebir gözümüzün önündeydi. Hoca bizi görmüyordu ama ben birebir hocayı dinliyordum. Şey var mesela bazı hocalar da gerçekten tebrik ediyorum. Çok da mesela dışarıdan görünüş olarak çok farklılar ama ders anlatımı derse katılımı derse ilgisi çok daha farklı hocaların çok memnundum ben yine bu şekilde ilerledim.” (V3)	10

Yüz yüze eğitim	V2, V14, V19, V21, V24	“Kesinlikle uzaktan eğitim olmamalı. Net yani uzaktan eğitim dediğim gibi her ailede aynı bilinç olmadığı için çocuklarda çok şey götürdü... Çünkü çocuklar dışarı çıkamıyor oyun oynamıyor enerji atamıyor burada tek bağlandıkları şey de ekran bilgisayar ve teknoloji oldu. O anlamda da ben böyle bir şey de okulların kapanmasını istemem öyle anlatayım. Okullar kapanmamalı... Kesinlikle evde eğitim o şekilde olmamalıydı.” (V2)	5
Daha az sayıda mevcudu olan sınıflar	V7, V16, V19, V21	“Yani uzaktan eğitim. Yani zamanlama belli değil bu salgın süreci ne kadar sürecek ne olacak hiçbir şey yok yani yine seyreltilerek hani pandeminin sonuna doğru okulları açmaya çalışma zamanındaki seyreltilmiş sınıflarla haftada iki -üç günlük eğitimler vardı... Az da olsa okula gidilmeli ya da işte sınıflar bölünür. Daha az sayıyla bir sürü öğretmenler dışarıda boş dolaşiyor. Yani yazık günah öğretmen sayısı artırılıp, sınıf sayısı artırılıp yine seyreltilmiş şekilde veya seyreltilmiş günlerle.” (V21)	4
Derslere aktif katılımı artıracak etkinlikler	V7, V20	“Yani zoom üzerinden olabilir tabii ki. Belki öğrencilerin işte benim ikinci oğlum gibi ders dinliyor görünüp de ders dinlemeyen dersin arka planında başka şeylerle uğraşan çocuklar için belki daha farklı ne düşünülebilir? Onları daha aktif derse katılımlarını sağlayabilmek için belki bir şeyler yapılabilir. Onun dışında başka bir şey düşünmüyorum.” (V7)	2
Yoklama takibi yapılması	V13	“... Takibinde daha kolay hale getirilebilmesi için bir şeyler yapılabilir. Bu online sınıflar oluşturuyoruz ama nasıl desem yoklama defterimiz yok ya evet işte hangi kazanımı anlatıyor öğretmen hangisi derse giriyor çocukların devamsızlıkları bence var ya gerçekten böyle bir dijital bir sınıf defteri de oluşturularak, eklenebilir uygulamaya bana göre.” (V13)	1
Ders saatlerini uzatma	V16	“Yani en azından 30 dakika olmamalı biraz daha uzun olmalı. Ya da atıyorum 30-40 kişilik üzerinden eğitim olmamalı. Çok daha az öğrenci olmalı.” (V16)	1
Öğrencileri denetleyen bir sistem	V17	“...yani diyorum ya çünkü şey sorumluluk olmadığı için kimse de hani denetlemediği için her şekilde bir şeylik yapıyorlardı. Yani ne boşluk bulsalar yine onu bilgisayarda değerlendirmeye çalışıyorlardı. Denetleyen bir sistem olmalı.” (V17)	1
Ders saatlerini kısaltma	V12	“Yani şöyle bir şey ben milli eğitimin yerinde olsam hani yine uzaktan eğitim tamam ama şöyle atıyorum 8 saat mi günde canlı ders bunu onar dakikaya indiririm.” (V12)	1
Gruplar halinde etkinlikler	V12	“...dersi beşer kişilik onar kişilik gruplar halinde yapmaya çalışırım 30 kişiye aynı anda değil, bence daha verimli olur.” (V12)	1
Öğrencilerle birebir iletişim kurma	V12	“...öğrencilere telefonla iletişim kurabilirler birebir işte nasıl gidiyor? Ne yapıyorsun? Psikolojik destek önemli yani ben bunu hiçbir öğretmen hem de yani COVID sürecinde ne özel okula giden çocuğunun öğretmenlerinde gördüm aradılar birebir konuştular, ne de devlet okuluna giden çocuğumun öğretmenlerinde gördüm. Yani ne bileyim işte arayıp ta kendi telefonları olmasa işte çocuk ne yapıyor görüşebilir miyim? Yani orada iki kelime iki cümle kurması çocuğu daha çok motive eder bence. Ama ben bunu ne devlet okulunda ne özel okulda yaşamadım yani dolaylı yollardan öğretmenlere söylemeye çalıştım ama yine de olmadı. Çünkü; ilkökul ve ortaokul çocuğunun psikolojisi çok önemli gerçekten çok önemli aksi bir öğretmene denk geldiğinizde ya da iletişim kopukluğu oldu mu çocukla arasında o çocuğu bir daha toparlayamıyor.” (V12)	1

	Öğretmenlerin daha anlayışlı olması	V12	“Yani şöyle eğitimci tabii ki yani belki hani çok zorlandılar şey yaptılar. Ama en azından bu COVID sürecinde kendileri sağlamdaydı, evdeydi. Güvendeydiler. Yani sonuçta onlar da tabii ki eminim zorlanmışlardır. 30 çocuğumuz bir derse motive etmek kolay değil ama işte o süreçte hani kimin velisi yanında oluyor, kimin olmuyor, yani daha anlayışlı beklerdim öğretmenleri. Açıkçası öyle diyeyim yani şöyle anlayışlı yani bir telefon yani ya da işte bir mesaj atılabilirdi. Çocuklar daha iyi motive olabilirdi.” (V12)	1
Sınıf dışı öneriler	Teknolojik altyapının iyileştirilmesi	V13, V15, V20	“...yani dönem boyunca çocukların kaybı olmasın diye hani devlet bu kısımda hani bir işte her hafta 8 gigabayt vardı ya hani. Bunu çocuk ebada bir şey izlerken kullandı ama Zoom’da kullanamadı. EBA girerken kullandı ama EBA’dan Zoom’a geçerken kullanamadı. Ne oldu? Çocuk canlı derse yine katılamadı.” (V13)	3
	Özel ders takviyesi	V4, V8, V11	“...imkânım olsa derim ki destek olsalar bize de devlet destekli hani özel sınıf hani öğretmen hani alalım. Artık haftada 1-2 nasıl olur bilmiyorum? Çocuğumla birebir mesela ders yapsın. Ya da anlatsa konular tekrar yapsın. ...Çünkü birebir almak daha farklı bir şey. Daha işler çocuğa daha güzel olur.” (V11)	3
	Beden ve ruh sağlığını koruma	V8, V12	“Yani ben eğitimin bir şekilde telafi edilebileceği düşüncesindeyim. Eğitim bir şekilde tedavi edilir. Öncelikle bu çocukların ruh sağlığı ve beden sağlığını korumak diye düşünüyorum. Dediğim gibi çünkü ruhta açılan yaraları kapatmak daha zor. Evet akademik olarak ilerleyebilir ders aldırılabilir özel ders vesaire. Ben önce bu çocukların ruh sağlığının korunması taraftarıyım. Bir özel eğitimci olarak da. Bunun önce beyinde ruhta ve genel olarak Fatih’in ve diğer çocukların özellikle özel eğitime muhtaç çocukların ruhlarında kalıcı izler bırakmamaktan yanayım. Yani bugün bir kapanma daha olsa ben özel eğitimi uzaktan eğitime tercih eder ve desteklerim.” (V8)	2
	Kitap okuma	V5	“...kitap okumaya meylettiririm onu çünkü benim kızım çok kitap okuyan bir insan.” (V5)	1
	Rehabilitasyon merkezlerinde eğitim	V4	“Ya bu salgın olunca insanlar ikiye ayrılıyor. Korkuyorsun çocuğun hastalanırsa dersten daha önemli oluyor. Ama mesela bir de şöyle bir süreç oluyor. Çocuklar çok geri kalıyor. ... Onun için şu an bir salgın olsa yine ben anne olarak özel hoca tutarım. Tutamazsam yine böyle rehabilitasyon merkezleri olur. Çünkü internette çok verimli olmuyor. Çocuk kamerayı bakarken kulağında kulaklık oluyor. Şarkı dinleniyor ya da elinde telefon oyun oynuyor.” (V4)	1
	Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere oluşturulmuş ayrı bir sınıf	V10	“Bence gene uzaktan eğitim olmalı. Ama bunların sınıfları ayrılmalı. Yani şey için ayrılmalı. Bu uzaktan eğitimlerde konuları yakalayamadıkları için kaçırdıkları konular oluyor. Tamam sınıflarıyla alsın ama ekstra bunlara yönelik şey yapsınlar yeni ders saati oluştursunlar uzaktan.” (V10)	1
	Seminerler	V22	“İnşallah tekrarı olmasın yani şöyle nasıl bir hastalık olacak bunların aslında hepsi bir soru yani ekonomik anlamında ülke olarak sağlık sektörü anlamında kaldırabilir miyiz? Onu bilemiyorum. O yüzden net bir şey söylemeyeceğim. Fakat şöyle bir önerim olabilir; sanki hem velileri hem çocukları daha çok bilinçlendirmek gerekiyor diye geliyor bana bu süreçle alakalı. Yani biraz önce anlattığım şeyleri mesela çocukların yaşı küçük gibi duruyor ama aslında farkındalıklarının artması açısından bence bu tarz	1

Rehberlik derslerine önem verme	V22	seminerle verilebilir. Çocuklara rehberlik mesela haftada bir kere olabilir.” (V22) “...bir ders olarak koyulmalı diye geliyor bana. Yani bu bence çocukları motive eder yani hiç duymadıkları bir şey aslında bildikleri şeyleri biz anne baba olarak her gün söylüyoruz. Çocuk bunu doğru olduğunu biliyor ama uygulama noktasında bir tembellik yaşıyorlar. Mesela bu tembelliği aşan o farkındalığa ulaşmış olan çocukla ileride kazanacaklar. Mesela benim günlük düzenli ders çalışmam gerekiyor, bunu biliyor aslında COVID sürecinde dediğim gibi ne denir? Tabiri caizse bir laçkalık oldu çocuklarda ve o öyle de sürüyor belki eğitimci birilerinin bunu onlara anlatması belirli düzenli aralıklarla etkili olabilir onlar için. Şöyle aslında aynı eğitimi belki ev hanımlarına annelere velilerde belki verilmesi gerekiyor. Mesela veli akademisyenliğinin başlanması benim çok beğendiğim bir süreç. Öncesinde de yazmıştım aslında bununla ilgili CİMER’e çok kere çünkü bizde bazen bilemiyoruz. Nasıl yönlendirmemiz gerekiyor? veya nelere dikkat etmemiz gerekiyor? Çocuklarla ilgili çünkü ne kadar okuyup anlasak da böyle bir şey hamurumuzda varsa yapabiliyoruz. Belki hani düzenli olarak velilerde o eğitimler verilmeye devam edilmeli. Çocuklarda aynı eş zamanlı daha da etkili olur diye düşünüyorum.” (V22)	1
Sağlık ocaklarında annelere rehberlik hizmeti	V22	“...Sağlık ocaklarında da annelere rehberlik hizmeti verilmeli.” (V22)	1

Tablo 8 incelendiğinde tekrar salgın olma durumunda eğitim süreciyle ilgili önerilerde en çok uzaktan eğitim platformu (f=10) ve yüz yüze eğitim (f=5) önerilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan kaynaştırma öğrencilerinin velileri COVID-19 salgın sürecinde birçok konuda problem yaşadığı görülmektedir. Mülakatın “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun derse hazırlık sürecinde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusundan elde edilen bulgular incelendiğinde, veliler ve öğrencilerin en çok teknolojik altyapının yetersiz olmasından dolayı sorunlar yaşadıkları görülmektedir. İnternetin çekmemesi, derse bağlanamama, teknolojik alet yetersizliği, ders için yeterli alanın bulunmamasından dolayı veliler ekstra maddi ve manevi emek sarf etmişlerdir. Ev ortamının müsait olmamasından dolayı veliler kendilerini çocuklarının o günkü ders programına göre ayarlamak zorunda kalmışlardır. Öğrenciler derslerde bir süre sonra sıkılmaya başlayıp, derslere odaklanamama sorunu yaşamışlardır. Motivasyon eksikliği, teknik altyapı eksikliği, geri bildirim alınamaması ve duyguların ifade edilememesi gibi nedenlerle uzaktan eğitimin dezavantajlı olduğu ifade edilmektedir (Balaman ve Hanbay-Tiryaki, 2021). COVID-19 salgını süresince verilen eğitimlerin yeterli olmaması öğrencilerin akademik başarılarında olumsuz etki yapmıştır (Sintema, 2020). Ayrıca çalışan anne ve babaların COVID-19 salgınında yoğunluktan dolayı özellikle sağlık çalışanı olan anne ve babaların çocuklarına vakit ayıramayıp, derslerini yeteri kadar takip edemedikleri görülmektedir. Veyahut da öğrencinin kendi dersleri ile ilgili yeteri kadar sorumluluk almayıp veli devamlı çocuğunu kontrol etmek zorunda kalmıştır. Hem veliler hem öğrenciler bu dönemde daha kaygılı ve stresli olduklarından bir takım psikolojik sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Salgın sürecinde bireylerin sıklıkla kaygı ile karşılaşmalarının söz konusu olduğu ifade edilmektedir (Asmundson ve Taylor, 2020). Bu nedenle bireylere doğru psikolojik destek programlarının ve eğitimlerinin verilmesi öğrencilerin kaygılarının hafifletilmesinde etkili olabilir.

Mülakatın “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun ders sürecindeyken problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusundan elde edilen bulgular

incelendiğinde, veliler ve öğrenciler en çok teknolojik altyapının yetersiz olması ve yüz yüze eğitimdeki gibi bir sınıf atmosferi oluşmadığından öğrencilerin bir süre sonra sıkılmaya başlaması gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bazı öğrenciler çevrimiçi derslerden keyif almamakta ve uyum sağlamakta zorlanmaktadır (Çakın ve Külekçi-Akyavuz, 2020). Aziz ve Dicle (2017) tarafından belirtildiğine göre, teknolojiler yüz yüze iletişimin yerini tutamaz ve iletişimin önemli bir bileşeni olan vücut dilinden yoksundur. Bu durum, öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine odaklanmalarını engelleyen faktörlerden biri olabilir. Ayrıca öğrenciler kaynaştırma öğrencisi olduklarından tanılarına göre yaşadıkları problemlerde değişiklik göstermektedir. Üstün yetenekli öğrencilerde genellikle çabuk öğrendikleri için derslerde sıkılma, fazlaca verilen ödevlerden dolayı bunalma yaşadıkları görülmektedir. Derslerin uzaktan eğitimle işleniyor olmasından dolayı öğretmenlerle iletişim kurmakta velilerin ve öğrencilerin zorluklar yaşadığı görülmektedir. Öğretmenle salgın öncesinde de tanışılmamışsa eğer öğretmenin öğrenciyi tanımamasından dolayı öğrencinin tanısının göz ardı edildiği görülmektedir. Uzaktan eğitimin başarılı olabilmesi için en önemli kriterler öğrencilere dönüt verebilmek (Richardson vd., 2015) ve öğrencilerin beklentilerini karşılayabilmektir (Cabı, 2018). Çünkü öğretmenin rehber olduğu bir yaklaşımda, öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınarak onlara daha iyi bir öğrenme ortamı sağlamak oldukça önemlidir (Turan vd., 2018). Özel gereksinimli öğrencilerin gelişim alanları ayrıntılı olarak incelenerek kendilerine en uygun olan eğitim uygulamalarına yerleştirilmeleri gerektiği düşünülmektedir (Batu vd., 2004).

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında veli olarak çocuğunuzun ders bitiminde problemler yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde ise, veliler en çok sağlık sorunları ve ödevlerin fazla olmasıyla ilgili problem yaşadıkları görülmektedir. Sosyal ve bedensel aktivitelerin azalması, ekrana uzun süre bakma vb. nedenlerden dolayı öğrencilerde bazı sağlık problemleri ortaya çıkmıştır. Veliler ayrıca bilgi yetersizliğinden dolayı öğrencilerin derslerini anlamakta ya da yoğunluktan zaman ayıramamaktan kaynaklı daha gergin olduklarını ve ekstra çaba sarf ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenle iletişim kopukluğu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Verilen ödevlerle ilgili olarak geri dönüt almada, eksikleri giderme konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi veren sınıfın öğretmeni, özel ihtiyaçları olan öğrenciler dahil olmak üzere sınıfta bulunan tüm öğrencilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde etkili bir eğitim programı geliştirmeli ve bunu uygulamalıdır. Ayrıca, özel gereksinimli öğrencinin teşhis edilmesi ve tanınması amacıyla rehberlik servisleriyle ilgili kuruluşlarla ve eğitim programının uygulanmasında ilgili alan uzmanlarıyla iş birliği sağlamalı, sınıfta uygulanan program metotlarının, evde de uygulanması gerekmektedir. Böylece eğitimin devamı için ailelerle de çalışmalar gerçekleştirilmelidir (Liebergott vd., 1992). Veliler kaynaştırma öğrencilerinin, bu süreçte akranlarına nazaran daha çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenme güçlüğü veya odaklanamama sorunu yaşayan öğrencilerin dersi anlamakta ve takip etmekte güçlük çektiklerini, diğer arkadaşlarının içinde kendilerini farklı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında öğretmen veya yöneticilerle problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne tür problemler yaşadınız? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, COVID-19 salgınında velilerin genel olarak öğretmen veya yöneticilerle problem yaşamadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin ilgisini derse çekme konusunda gayret gösterdiklerini, sürecin hem öğretmenler hem de okul yönetimi tarafından kontrollü bir şekilde yönetildiğini ifade etmişlerdir. Sorun yaşayan velilerin ise öğretmenlerin ve yöneticilerin süreci düzgün yönetememe ve yine bundan kaynaklı yaşanan iletişim kopukluğundan dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimde öğretmenin üstlendiği rol yüz yüze eğitimden farklıdır. Öğretmenler sadece bilgi aktaran değil, aynı zamanda bir eğitim öncüsü olarak planlı bir biçimde geri bildirim sağlar ve öğrencileri yönlendirir (Avcı ve Akdeniz, 2021). Elde edilen dönütler davranışların sonuçlarına yönelik bireylere bilgi sağlar ve öğrenme sürecindeki kritik bir bileşendir (Erişen, 1997). Öğretmenlerin gerekli önemi vermemesi, dönütler sağlamaması öğrencilerin sorunlar yaşamasına ve uzaktan eğitim sürecinin kalitesinin düşmesine neden olabilir. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine adapte olamaması öğretmenlerin tek yönlü bir aktarım yapmasını zorunlu kılmaktadır. Öğrencilerin düzenli takip edilmemesi iletişimin çift yönlülük boyutunu olumsuz etkilediğinden öğrencilerin bilişsel düzeylerinin belirlenmesi ve gelecek derslerin planlamasının yapılması noktasında öğretmenleri belirsizliğe itmektir (Çakın ve Külekçi-Akyavuz, 2020). Eğitimi oluşturan paydaşlar hayatımıza aniden dahil olan uzaktan eğitim sistemiyle ilgili adapte sorunları yaşamıştır. Bu adaptasyon sorunlarının içerisinde sistemden kaynaklanan sorunlar da yer almaktadır. Eğitimcilerin pek çoğu uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçları daha önce deneyimlememiştir (Çetinkaya-Aydın, 2020). Aniden gerçekleşen bir durumla birlikte uzaktan eğitim sürecine geçildiğinden dolayı konuyla ilgili yeteri kadar çalışma gerçekleştirilmemiş olabilir.

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgınında çocuğunuzun eğitim süreci ile ilgili yaşadığınız problemleri gidermek için hangi yollara başvurduunuz? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, veliler yaşanan problemlerin giderilmesinde çoğunlukla öğretmenlerle görüşme ve öğrenciyle birlikte vakit geçirme yollarına başvurdukları görülmektedir. Ayrıca veliler öğrencilerin süreci daha iyi geçirebilmeleri için teknolojik araç temini, yardımcı kaynak alma, psikoloğa götürme, okuma kitabı alma, RAM eğitimi alma, uzaktan eğitim süreci ile ilgili önceden hazırlık yapma, diğer velilerle görüşme, motive etme, ders video platformu satın alma, internetten araştırma yapma, ders tekrarı yapma gibi çeşitli yollar denemişlerdir. Veliler gerek öğretmenlerle gerek diğer velilerle iletişim halinde bulunarak süreç ile ilgili bilgi alıp neler yapılabileceği konusunda destek almışlardır. Ayrıca BİLSEM etkinlikleri ve sosyal etkinlikler gibi birlikte aktiviteler gerçekleştirerek zamanı verimli değerlendirmeye çalışıp biraz da olsa öğrencileri rahatlatıp can sıkıntılarını gidermeye çalışmışlardır. Yapılan pek çok araştırma, aile desteği ve katkısının kaynaştırma eğitimi sürecinin sağlıklı ve başarılı bir şekilde yürütülmesinde önemli olduğunu göstermektedir (Erwin ve Soodak, 1995; Glenn, 1992; Grove ve Fisher, 1999; Hiatt, 1994). Ailenin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sürecine etkin katılımıyla beraber özel gereksinimli çocuk birçok beceriyi daha çabuk öğrenmekte, öğrendiği becerilerini pekiştirmekte ve sürekliliğini sağlamaktadır (Allen ve Cowdery, 2015; Hirano ve Rowe, 2016; Sucuoğlu, 2006; Taylor, 2016; Temir, 2002).

Mülakatta yer alan “COVID-19 salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecini nasıl değerlendirirsiniz? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, veliler en çok etkisiz olarak değerlendirmişlerdir. Bu dönemde, hem velilerin hem de öğrencilerin bir dizi sorunla karşılaşmaları nedeniyle genel olarak sürecin verimli olmadığı, aynı zamanda öğrencilerin birçok alışkanlıklarını kaybettikleri, derslerde geri kaldıkları ve süreçte yeterli disiplin sağlanmadığı belirtilmiştir. Velilerin de daha çok efor sarf ettikleri görülmektedir. Süreci etkili olarak değerlendirip genel olarak olumlu geçtiğini ifade eden veliler ise öğretmen ve okul yönetiminde memnun kaldıklarını süreci düzgün yönettiklerini bundan dolayı da çok sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı öğrenciler için COVID-19 salgının oluşturmuş olduğu kaygı, stres ve gerginliklerden dolayı evde eğitim görmeleri onları bir nebze olsun rahatlatmış olup kaygılarını daha aza indirmiştir. Süreci kararsız olarak değerlendirenler, sürecin hem olumlu hem olumsuz tarafları olduğunu ifade etmişlerdir. Süreçte en azından tamamen boş kalmadıklarını gerek EBA sistemi gerekse TV de yer alan eğitimler ve zoom sistemi üzerinden öğretmenleri ile geçirilen derslerle öğrencilerin eğitime devam ettiklerini ifade etmişlerdir. İlk soruda bahsedilen sorunları yaşamış olsalar da salgın sürecine göre en azami şekilde eğitim sürecinin işlendiğini ifade etmişlerdir. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleşmesi için öğrenci, veli ve eğitimcilerin işbirliği içinde olması gerekmektedir. Bu işbirliğindeki en önemli görev eğitimcilere düşmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin yürütülmesi noktasında öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir (Mengi ve Alpdoğan, 2020).

Mülakatta yer alan “Benzer bir salgın süreciyle karşı karşıya kalındığında eğitim sürecinin verimli işleyebilmesi için önerileriniz nelerdir? Açıklar mısınız?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde ise velilerin çoğunluğu uzaktan eğitimi ve yüz yüze eğitimi önerdikleri görülmektedir. Veliler COVID-19 salgının oluşturmuş olduğu riskleri ve etkilerini düşünerek büyük çoğunluğu yine aynı şekilde olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bazı veliler uzaktan eğitim sürecinin hem kendileri hem de öğrenci açısından yüz yüze göre daha verimli olduğunu düşünmektedir. Öğrenci ve ders takibinin evde öğrenci ders başındayken daha rahat yapıldığını, eğitim sistemini daha iyi takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Eğer uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar giderilip, teknolojik altyapı iyileştirilirse tüm öğrenciler için eşit şartlar sağlandığında, yine böyle bir salgın olması durumunda uzaktan eğitimin kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Salgının hızla yayılması, ülkelerdeki kurum ve kuruluşların dijital altyapılarını gözden geçirmeyi, toplumlarda ise teknolojik bilgi ve beceri düzeyini artırmayı zorunlu kılmaktadır. COVID-19 salgınına karşı çözümler üretildiği halde, ülkeler bu tür salgınların olası bir tekrarına karşı tüm hizmet alanlarında dijital teknolojileri kullanarak hizmetleri aksamadan sürdürebilmek için özellikle kamu politikalarındaki dijitalleşme yatırımlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir (Yıldırım vd., 2020). Ayrıca uzaktan eğitimde derslere aktif katılımı artıracak etkinliklerin olması gerektiğini önermişlerdir. Derslerde çabuk dikkati dağılan, odaklanamama sorunu yaşayan aynı şekilde öğrencinin tanısına göre yaşadığı sorunların giderilmesi noktasında hem öğretmenlerin hem de Millî Eğitim Bakanlığı'nın daha iyi bir süreç yürütmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Araştırmalar, uzaktan eğitim sürecinin etkili olabilmesi için eğitim-öğretim etkinliklerinin titizlikle planlanması ve çeşitli kişisel özelliklerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymuştur (Kaden, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020). COVID-19 salgını sürecinden sonra geliştirilecek online platformlar, hukuki düzenlemeler ve yönetmelikler, gelecekte benzer durumlara daha hızlı uyum sağlama ve önlemler alma konusunda etkili olacaktır (Basilaia ve

Kvavadze, 2020). Uzaktan eğitimde öğrencilerin yoklama takibinin düzenli bir şekilde yapılması için öğretmenlerin dijital bir sınıf defteri oluşturulabileceği ifade edilmiştir. Veliler bu süreçte öğrencileri denetleyen bir sistemle birlikte derslere olan dikkatlerinin ve ilgilerinin artacağını düşünmektedirler. Bazı veliler ise ders saatlerini kısa olduğunu düşünüp uzatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tam tersi olarak da ders saatlerinin kısaltarak uzunca anlatılan konuların aslında 10-15 dakikada anlaşılabilirliğini ifade eden velilerde olmuştur. Ayrıca dersleri toplu olarak değil de gruplar halinde işlenebileceğini önermişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin daha anlayışlı olması gerektiğini öneren velinin de olduğu görülmektedir. Öğrencilerle bire bir iletişim kurarak onların hem güncel hem de derslerle ilgili konularda konuşup motive etmeleri gerektiğini bu öğrencilerin psikolojisi açısından önem taşıdığını ifade etmişlerdir (Karakaya vd., 2021; Bakıoğlu ve Çevik, 2020; Şeren, Tut ve Kesten, 2020). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarılı olabilmesi, bu eğitimle ilgili tüm bireylerin uyum içinde çalışmalarıyla mümkün olmaktadır (Batu, 2000; Kargın, 2006). Ek olarak, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi öncesinde fiziksel ortam, bu eğitimi alacak öğrenci ile gelişimi normal seyrinde devam eden akranları, kaynaştırma öğrencisinin velisi, diğer veliler, yöneticiler ve öğretmenler, bu eğitime hazırlık yapmalıydılar (Allan ve Sproul, 1985; Diler, 1998; Kırcaali-İftar, 1992).

Veliler maddi imkanları olması dahilinde öğrenciye özel ders takviyesi yapılabileceğini veyahut rehabilitasyon merkezlerindeki eğitimlere düzenli gidip ders başarısının artırılabilirliğini düşünmektedirler. Ayrıca kitap okuma, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere oluşturulmuş ayrı bir sınıf şeklinde de öneriler de yer almaktadır. Fiziksel ve zihinsel olarak akranlarından farklı gelişim gösteren çocukların tespiti ve bu çocukların ihtiyaçlarına uygun eğitim ortamlarının oluşturulması süreci, özenle ele alınması gereken kritik bir konudur (Ataman, 2005). Diğer bir kısım veliler ise kesinlikle yüz yüze eğitim olması gerektiğini söylemişlerdir. Okulların kapanmaması gerektiğini en azından temel dersleri yüz yüze görmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Öğrencilerin teknoloji bağımlısı olduklarını evde yeteri kadar sosyalleşme olmadığından öğrencilerin bunaldığını ve birçok sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci sayısı azaltılarak daha seyrek sınıflar oluşturup, öğretmen sayısı artırılarak gerekirse sabahçı-öğlenci bir sistem olabileceğini önermişlerdir. COVID-19 tedbirleri alınıp kurallara uyularak yüz yüze eğitim olabileceğini söylemişlerdir. Bütün veliler böyle bir salgının tekrarlamaması konusunda hem fikir olup tekrarlanması dahilinde hem velilerin hem öğrencilerin süreçteki olumsuzluklardan daha az etkilenmeleri adına seminerler düzenlenebileceğini, rehberlik derslerine daha çok önem verilmesi gerektiğini, gerektiği durumda rehberlik öğretmeni sayısının artabileceğini, sağlık ocaklarında annelere rehberlik hizmeti verilebileceğini önermişlerdir. Böylelikle hem veliler hem öğrenciler hatta tüm eğitim sistemi üyeleri bu süreçle ilgili farkındalıklarını artırıp daha çok bilinçlenmeleri noktasında daha verimli bir eğitim gerçekleşip daha kaliteli bireylerin yetişmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçay, E., & Başgül, Ş.S. (2020). Pandemi ve özel gereksinimi olan/risk altındaki çocuklar. E. S. Ercan, Ç. Yektaş, A. E. Tufan, Ö. Bilaç (Ed.). *Covid-19 pandemisi ve çocuk ve ergen ruh sağlığı* (s. 55-61) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Allan, J., & Sproul, G. (1985). *Mainstreaming readings and activities for counsellors and teachers*. Guidance Centre.
- Allen, J., Rowan, L., & Singh, P. (2020). Teaching and teacher education in the time of COVID-19. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 48(3), 233-236.
- Allen, K. E., & Cowdery, G. E. (2015). *The exceptional child: Inclusion in early childhood education* (8th ed.). Cengage Learning.
- Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A., & Toseeb, U. (2021). How is COVID-19 affecting the mental health of children with special educational needs and disabilities and their families? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(5), 1772-1780.
- Asmundson, G., & Taylor, S., (2020). How health anxiety influences responses to viral outbreaks like covid-19: what all decision-makers, health authorities, and health care professionals need to know. *Journal of Anxiety Disorders*, 71, 102211.
- Ataman, A. (2005). *Özel eğitime giriş* (2. Baskı). Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Atıcı, R. (2014). Kaynaştırma öğrencilerinin okul hayatında yaşadığı zorluklar. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 279-291.
- Avcı, F., & Akdeniz, E. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgını ve uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 117-154.

- Aydemir, E. (2021). Küresel salgın bağlamında özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin yaşadığı sorunlar (sağlık, eğitim, ekonomi ve sosyal). *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 1-12.
- Aziz, A., & Dicle, Ü. (2017). *Örgütsel iletişim*. Hiperyayın.
- Bakıoğlu, B., & Çevik, M. (2020). Science teachers' views on distance education in the COVID-19 pandemic process. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129.
- Balaman, F., & Hanbay-Tiryaki, S. (2021). The opinions of teachers about compulsory distance education due to Corona virus (Covid-19). *Journal of the Human and Social Science Researches*, 10(1), 52-84.
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 Coronavirus (COVID-19) Pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), 1-9.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Batu, S. (2000). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G., & Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 33-50.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A., vd. (2020). A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-126.
- Cabı, E. (2018). Teaching computer literacy via distance education: Experiences of the instructors. *Başkent University Journal of Education*, 5(1), 61-68.
- Çakın, M., & Külekçi-Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Çetinkaya-Aydın, G. (2020). *COVID-19 salgını sürecinde öğretmenler*. <https://tedmem.org/covid-19/covid-19-salgini-surecinde-ogretmenler>. Erişim tarihi: 01.05.2023.
- Diler, N. (1998). Kaynaştırma kavramı, kaynaştırma uygulamaları ve etkili kaynaştırma için yapılması gerekenler. 8. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Edirne, Türkiye.
- Doğan, S., & Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 110-124.
- Erişen, Y. (1997). Öğretim elemanlarının dönüt ve düzeltme davranışlarını yerine getirme dereceleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3(1), 45-62.
- Erwin, E. J., & Soodak, L. C. (1995). I never knew could stanp up to the system: Families perspectives on pursing inclusive education. *The Journal Of The Association For Persons With Severe Handicaps*, 20, 136-146.
- Glenn, E. N. (1992). From servitude to service work: Historical continuities in the racial division of paid reproductive labor. *Journal of Women in Culture and Society*, 18(1), 1-4.
- Grove, K., & Fisher, D. (1999). Enretpreneurs of meaning parents and the process of inclusive education. *Remedial and Special Education*, 20, 208-215.
- Hiatt, D. B. (1994). Parent involvement in American public schools: An historical perspective. *The School Community Journal*, 4(2), 27-38.
- Hirano, K. A., & Rowe, D. A. (2016). A conceptual model for parent involvement in secondary special education. *Journal of Disability Policy Studies*, 27(1), 43-53.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*, 27, 1-12.
- Kaden, U. (2020). COVID-19 school closure-related changes to the professional life of a k- 12 teacher. *Education Sciences*, 10(6), 1-13.
- Karakaya, F., vd. (2021). Teachers' views towards the effects of COVID-19 pandemic in the education process in Turkey. *Participatory Educational Research*, 8(2), 17-30.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.

- Kargın, T. (2006). İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler. A. Oktay & Ö. Polat-Unutkan (Ed). *Kaynaştırma: temel kavramlar, tarihçe ve ilkeler* içinde. MORPA Kültür Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). Kaynaştırma becerileri özdeğerlendirme aracı. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 119-129.
- Kuper, H., Banks, L. M., Bright, T., Davey, C., & Shakespeare, T. (2020). Disability-inclusive COVID-19 response: What it is, why it is important and what we can learn from the United Kingdom's response. *Wellcome Open Research*, 5(79), 1-8.
- Liebergott, J., vd. (1992). *Konuşma bozukluğu olan çocuklar*. Karatepe Yayınları.
- Mengi, A., & Alpdoğan, Y. (2020). COVID-19 salgını sürecinde özel eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 49, 413-437.
- Miles, B., M. & Huberman, A., M. (1994). *Qualitative data analysis*. Sage Pub.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2018. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı Resmî Gazete.
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M., & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International Journal of Surgery*, 78, 185-193.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19 pandemic in Turkey. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1124-1129.
- Richardson, J.C., Koehler, A., Besser, E., Caskurlu, S. Lim, J., & Mueller, C. (2015). Conceptualizing and investigating instructor presence in online learning environments. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(3), 256-297.
- Sani-Bozkurt, S., Genç, G. B., Vuran, S., Yıldız, G., Çelik, S., Diken, İ., & Demiryürek, P. (2021). COVID-19 salgınında türkiye'deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzaktan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1-32.
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: Implications for STEM education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7), 1-6.
- Stankovic, M., Stojanovic, A., Jelena, S., Stankovic, M., Shih, A., & Stankovic, S. (2021). The Serbian experience of challenges of parenting children with autism spectrum disorders during the COVID-19 pandemic and the state of emergency with lockdown. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1-6.
- Sucuoğlu, B. (2006). *İlköğretimde etkili kaynaştırma uygulamaları*. Ekinoks Yayınları.
- Şeren, N., Tut, E., & Kesten, A. (2020). Distance education in corona virus times: opinions of lecturer's primary education department. *Turkish Studies- Education*, 15(6), 4507-4524.
- Tatlı, Z., Er Nas, S., Turan, Ş., & Yaman, H. (2021). Sınıf öğretmenlerinin acil uzaktan eğitim sürecinde ölçme-değerlendirme ihtiyaçlarının tespiti. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 953-987.
- Taylor, K. M. (2016). *A descriptive case study examining the perceptions of haitian american parents and the perceptions of their children's teachers on the parents' involvement in a structured parent intervention program*. (Doctoral dissertation).
- Telli, G. S., & Altun, D. (2021). Coronavirus (Covid-19) pandemisi döneminde çevrimiçi öğrenme. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 90-107.
- Temir, D. (2002). *Normal çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri*. (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Turan, H., Şahin, İ., & Altın, E. N. (2018). Evaluation of personality characteristics and spare time preferences of high school students (Kocaeli example). *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1807-1820.
- UNESCO. (2020a). School closures caused by Coronavirus (Covid-19). UNESCO. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.
- UNICEF. (2020). UNICEF and Microsoft launch global learning platform to help address COVID-19 education crisis. UNICEF. <https://www.unicef.org/press-releases/unicefand-microsoft-launch-global-learning-platform-help-address-covid-19-education>

- Wellington, J., (2000). *Educational research, contemporary issues and practical approaches*. Continuum.
- WHO. (2020a). Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. World health Organization. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.
- WHO. (2020b). WHO Coronavirus Disease(COVID-19) Dashboard. World health Organization. <https://covid19.who.int/>
- Yıldırım, F., Abukan, B., Öztürk, H., & Eker H. (2020). Sosyal hizmette teknoloji kullanımı ve sosyal hizmet uzmanlarının dijital yapabilirlikleri: Covid-19 salgını odağında bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(8), 3899-3916.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zhao, Y. (2020). COVID-19 as a catalyst for educational change. *Prospects*, 1-5.